

codik, nincsen. Ahol nem Isten uralkodik, ott a gonosz hatalma uralkodik, az ijesztő, életet széttörő, közösséget megszüntető, sátáni erők.

És a keresztyénségnek erre kell figyelnie. Mivel a keresztyéneknek a gyomor kérdése lelkiellenek tetszik, ezért fogadta gondjaiba a gyomorkérdést a gonosz hatalom és így jutott be ma a sátán a gazdasági életbe. Ő azután a maga ravaszágával úgy rendezte el, hogy az embernek a feles kiegészítést ajánlotta: a vasárnap legyen Istené, a munkanap legyen az üzleté, a pénzszerzésé. Ez pedig — még ha nem is veszik észre az emberek — azt jelenti, hogy a munkanap a sátáné. Nem azért, mintha az üzlet, a pénzkereset, a kenyér sátáni dolog volna. Éppenséggel nem. Isten az embert úgy teremtette, hogy neki ennie kell és hogy ehessék, dolgoznia kell; magasabb műveltségi fokon komplikált és művésziiesen kiépített gazdasági rendszerre van szüksége, hogy élhessen. Isten az embernek nemcsak fejet, hanem kezeket is teremtett és nemcsak lelket, hanem gyomrot is adott. Isten azonban azt akarja, hogy ez az egész ember, fejével és gyomrával, szellemi és gazdasági életével, az Istené legyen. Nem azért, mert zsarnok és az embert meg akarja fosztani a szabadságától, hanem azért, mert az ember, ha nem az Istené, az egész élete tönkre megy.

Ha az ember nem az Istené, akkor a sátáné. Semleges terület nincs. Ha valaki azt mondja: én nem akarok az Istené lenni, akkor már akár tudja, akár nem, akár akarja, akár nem, odajutott a gonosz hatalom rabságába. Ha az ember azt gondolja, hogy a gazdasági életben Istennel semmit sem lehet kezdeni, akkor Isten törvénye szerint a gazdasági élet már a gonosz hatalmak uralma alá jutott, akkor már — mondhatjuk ezt is — elsátániasodott.

Igy van ez ma nálunk? Ki tagadná, hogy a gazdasági élet ma nem sátáni? A gazdasági-üzleti élet, a pénzkereset ma Isten teremtési rendjének kigúnyolása. A teremtés rendje szerint: aki nem dolgozik, ne is egyék. De a mai gazdasági életben, dacára a megfeszített mindennapi munkának, alig kerül annyi, hogy a legszükségesebbre elég legyen és eközben mások minden munka nélkül, minden évben vagyont szereznek. Hogy lehet ez? Élővé lett a pénz, gyarapodik munka nélkül? Nem! Nem munka nélkül, hanem annak munkája nélkül, aki a gyarapodás gyümölcsét élvez. Nem fonák megfordulása-e

ez a teremtés rendjének? Nem fonák dolog e az, hogy vannak családok, kiknek négy, öt és több gyermekkel két-három szobás, fénytelen lakásban kell meghúzódniuk és a város másik részében hónapokon át üresen álló pompás villákat látunk; az uraság elutazik, otthon üresen marad tíz szobás lakása, csak a kertész megy oda napról-napra, hogy a pompás parkot megnézze és gondolozza.

Kedves barátaim, értsetek meg jól: én nem vádolok senkit, különösen egyeseket nem. Mert jól tudom, hogy itt nem egy ember a bűnös és nem egy ember tudná azt jóvá tenni, ám bár egy is sokat tehetne, ha megvolna a jóakarát hozzá. Én csak azt kérdelem: nem elsátániasodott gazdasági rend-e ez? Ti, akik benne állotok, tudjátok legjobban, jobban mint mi, akiknek meg van az az előnyünk, hogy nem állunk benne a gazdasági harcban, ti magatok tudjátok, mennyi jogtalanság és szenvedés, milyen sok szörnyőség és életösszetörés van összekötve a mi gazdasági életünkkel. Így kell ennek lennie? Így! Így mindaddig, míg az életet két részre osztjuk: vasárnap Istené, munkanap a sátáné.

Itt azonban még nincs vége. A sátán is részletekben dolgozik, mint a jó vállalkozó. A vasárnap az Istené, a munkanap a sátáné. De a második lépés ez: a vasárnap is a sátáné. Istentől elvételet. Ez is olyan észrevétlenül jött; és itt sem egy valaki a bűnös, közösen hordozzuk ezt a bűnt. A mi bűnünkről, az enyémről, a tiedről van itt szó, nemcsak úgy általánosságban a bűnről; még akkor sem, ha nem talál ránk, amit most mondunk. Olyan észrevétlenül jött, hogy a gazdasági élet az embert teljesen igénybe vette. Ha az ember sokat utazott vasúton, még hosszasan érzi tagjaiban és fejében a sínek katalógását és idegrendszerében még tovább utazik, így van ez az üzlettel is. Követ akkor is, ha megváltunk tőle, betölti még vasárnap is a fejünket, behatol a családi életbe, ránehezedik egész lelkünkre a munka, a gépek, a számítás szelleme és végeredményében nem tudjuk megtenni, hogy még vasárnap is ne gondolkozzunk üzletileg, számítólá, masina módjára. Ugy nézzük ezt az életet, mint egy állandóan dübörgő, fülünkbe bűgő gépezetet és hozzáalkalmazkodunk ehhez a gépezet-világhoz. Nem értjük már meg, hogy mit gondoltak az öregek, ha lélektől, felelősségről, lelkiismeretről, bűnről, kegyelemről, megváltásról, Istentől beszélgettek. A gépeknek, a számításnak szel-